

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. C. SCHAEFFER — EMMELOORD

Gods proeftuin

„Naar zijn raadsbesluit heeft Hij ons voortgebracht door het woord der waarheid, om in zekere zin eerstelingen te zijn onder zijn schepselen.”

Jak. 1, 18

Eerstelingen

De eerstelingen zijn de eerste vruchten van de graan- of fruitoogst. Het oogsten van deze eerstelingen was in Israël jaarlijks reden tot grote vreugde. Wat hebben ze het goed in Kanaän, een land om je vingers bij af te likken. Met die eerstelingen ging men naar de tempel om God ervoor te bedanken. Daar nam de dienstdoende priester een bosje halmen van de eerste oogst in zijn hand en wuifde ermee naar alle vier windstreken. Die eerste rijpe halmen wuifden dan a.h.w. over heel het land, over alle akkers en over alle huizen van het Joodse land. Dat gebaar was een belofte, een veelzeggende profetie dat straks de volle oogst zou worden binnengehaald. De eerstelingen waren van die oogst het veel-belovende begin. Zij waren een onderpand van wat nog komen zou aan vruchten van het land.

Dé eersteling

Jakobus noemt de gelovigen eerstelingen. Maar hij zegt het wat aarzelend, 'in zekere zin'. Immers, eigenlijk is er maar één echte eersteling, nl. Jezus Christus (1 Kor. 15, 27). Hij is de eerste en tot nu toe de enige, die de doods-Jordaan is doorgewaaid en het beloofde land van de nieuwe aarde is binnengehaald. Hij is ons ver vooruit. Maar het contact met ons, die nog niet zover zijn, is daardoor niet verbroken. Vanuit het nieuwe leven aan de overkant van de dood onderhoudt Hij nauwe banden met zijn gemeente hier. Door zijn Geest werkt Hij vernieuwend in op ons leven hier en nu.

Het woord, dat wat doet

Ons leven wordt vernieuwd door het 'woord der waarheid'. Deze uitdrukking geeft niet alleen aan dat het woord iets zegt over de waarheid, maar dat het ook de waarheid dóét. Het is het Woord van God dat mensen aangrijpt, bij

hen binnengaat, hun hart vervult en hun leven verandert. Nee, dat is nog te zwak gezegd. Er ontstaat een totaal nieuw leven. God brengt ons voort, letterlijk: baart ons! En zo zijn we eerstelingen. Nee, niet zoals Christus het is. We zijn 'in zekere zin' eerstelingen. We begrijpen Jakobus' aarzeling wel. Er is nog een dagelijkse strijd van ons Adamsvlees tegen de Christusgeest. Maar mét deze beperking zijn we het dan toch wel.

Proeftuin

Eersteling zijn is een voorrecht. We kunnen God alleen maar danken dat Hij ons in het licht heeft gezet, waar nog zovelen in duisternis rondwandelen. Maar er zit ook een roeping aan vast. We zijn een proeftuin. Aan ons moet zichtbaar worden hoe de nieuwe schepping er uit ziet. Bij ons moet in woord en daad de taal van het vernieuwde mens-zijn gesproken worden. In een nieuwe omgang met onze naasten. In een andere waardering van arbeid, geld, tradities, welvaart enz. We zijn eerstelingen van een nieuwe schepping. Dat steekt bij het oude af. Dat kan niet anders. Kinderen van God doen hun werk niet mopperend en scheldend. Ze zeuren niet voortdurend over de centen. Ze kankeren niet op hun baas of hun kollega's. Is er iets niet naar hun zin dan proberen ze dat met de betrokkenen zelf uit te praten in alle redelijkheid en vriendelijkheid, zonder stemming tegen hen te maken. Kinderen van God praten niet over hun ouders als ouwelui, die hopeloos uit de tijd zijn, eigenlijk alleen nog maar goed voor zakgeld en onderdak. Maar ze praten met eerbied over vader en moeder, aan wie ze hun leven te danken hebben. Kinderen van God passen ervoor om de omgang tussen een jongen en een meisje, een man en een vrouw neer te halen en te besmeuren in vuile taal en schuine moppen. Ze bieden niet tegen elkaar op over de avontuurtjes, die ze (al of niet werkelijk) beleefd hebben. Ze vallen ook niet van de ene vriendschap in de andere flirt, net zo makkelijk als je van jas verwisselt. Ze geven blijk van diep respect voor het heerlijke geheim tussen twee mensen, voor hun trouwverbond. Kinderen van God zijn er gewoon als een kollega, een klasgenoot, een buurman in moeite zit en gevraagd of ongevraagd hulp nodig heeft. Kinderen van God werpen een dam op tegen de zuigkracht van almaar meer willen hebben en overal aan meedoen, van alles kunnen en alles mogen. Kinderen van God kunnen 'nee' zeggen en bewust kiezen voor dingen, die wezenlijker zijn. Kinderen van God roepen in hun omgeving een sfeer op van betrouwbaarheid en bereidheid om te helpen en te dienen. Kinderen van God kunnen zo oases zijn in een wereld waar eigenbelang hoog genoteerd staat. Want vanaf het moment dat Jezus Christus, dé Eersteling iets voor ons betekent, gaan we zelf ook iets betekenen voor elkaar en voor anderen. En wanneer dit alles aanspreekt zijn wij als eerstelingen mogelijk het veel-belovende begin van een grote oogst.

Nederlands Gereformeerd (2)

Wij vragen nu dus naar de bestaans- en voortbestaansredenen van onze kerken; naar onze identiteit of eigenheid te midden van de geestverwante kerken der gereformeerde gezindte. Het lijkt mij namelijk niet juist om, nu wij door het kiezen van een nieuwe naam bewust een nieuw begin maken, de vraag naar de identiteit te verzwijgen en de erfenis van de gereformeerde gezindte klakkeloos over te nemen. Daarvoor roept die erfenis teveel gevoelens van verlegenheid op. Ik meen daarom dat nu ons kerkelijk apart staan zich bestendigt door het bewust aannemen van een naam, ik het recht heb, aan de Nederlands Gereformeerde kerken, tot welke ik zelf van harte behoor, een drietal vragen te stellen: 1) Hoe gaan we denken over het Schriftgezag? 2) hoe over de binding aan de reformatische belijdenisgeschriften? 3) hoe gaat ons kerkverband er uit zien? Over elk van de drie vragen een opmerking.

1. Ten aanzien van de Heilige Schrift

Lang niet algemeen en toch onmiskenbaar meen ik onder ons deze vraag op te merken: Hoe zullen wij het sinds de grote reformatie veel duidelijker ontdekte feit in rekening brengen dat de Heilige Schrift in haar ontstaan een geschiedenis heeft doorlopen? In hoeverre nuanceert dat haar gezag? Is het mogelijk in deze historische stroom hoofdlijnen en bijlijnen te onderscheiden? Of heeft het fundamentalisme gelijk, dat alle leer in de bijbel met gelijk gezag bekleedt om geen andere redenen dan dat ze, zij het soms onduidelijk of sporadisch, in de bijbel voorkomt?

Is het bijvoorbeeld mogelijk, een eenzaam getuigenis als wij vinden in Pred. 7:28: „Onder duizend heb ik één mens ontdekt, maar een vrouw heb ik onder deze allen niet ontdekt” (in positieve zin ontdekt, is bedoeld), — is het mogelijk een vaststelling als deze aan te horen met dezelfde eerbied als welke wij tegenover heel de bijbel verschuldigd zijn, haar dus niet tegen te spreken, maar haar ook niet bij te vallen, haar latende voor wat ze dan ook maar mag zijn? Het is maar een voorbeeld.

Of, het vermaan lezende van Judas : 23: „... en haat ook de rok die van het vlees bevlekt is”, (in de St. vert. die ik hier citeer, is dit

kerkelijk leven

meer dan in het Grieks en de moderne vertalingen een zelfstandig vermaan en als zodanig kennen wij het ook het best) — mogen wij dan zeggen, dat in deze woorden het wat angstvallige standpunt doorklinkt van de zo bekende 'zwakken' uit Paulus' brieven? Het zou ongetwijfeld een relativering betekenen.

Heeft het bijbelgezag een smalle rand van onzekerheid aan zich? Men zal natuurlijk tegenwerpen dat deze rand niet smal blijft. Maar ik voor mij geloof, dat letten op het historisch karakter van de Heilige Schrift haar gezag wel enigermate relativeert, maar dat anderzijds de hoofdlijnen daardoor des te duidelijker naar voren (kunnen) springen en des te meer nadruk (kunnen) krijgen. Zoals een fiets in het rijden z'n kleine onevenwichtigheden overwint en zijn evenwicht vindt, zo laat de bijbel vanwege de historische gang die er in zit als geheel een zeer duidelijk geluid horen. En ook wij, zolang wij in de bijbelse beweging blijven, de toekomst des Heren tegemoet, zullen van deze rand van onzekerheid niet echt last hebben.

Trouwens, deze beschouwing vraagt niet van ons, dat wij deze rand voor betekenisloos zouden houden. We hebben daarin toch met eerbiedwaardige overlevering te doen. En soms, van een bepaalde zijde erop toestappend, zeg je: hé, ik geloof dat ik begrijp wat daar bedoeld is, ik zie het geldige ervan. Maar zulke schriftuitspraken zijn dan toch minder geschikt om er algemene en voor alle tijden geldende gedragslijnen uit af te leiden. Ze hebben een beperkt en op situaties afgestemd gezag en bewegen zich bovendien op gebieden waarop een christen sterk moet kunnen relativiseren.

T.a.v. de kinderdoop bijvoorbeeld ben ik op goede gronden van mening dat de Schrift die bedoelt. Toch doe ik er moeite voor, dit punt ook weer te relativiseren. Niet in die zin dat in onze gemeenten tweërlei praktijk terzake zou moeten worden gedoogd. Dat lijkt me namelijk verwarrend. En behalve dat ook moeilijk omdat verbondsdoopt en geloofsdoopt elk een eigen geestelijk klimaat meebrengen.

Nee, relativiseren betekent hier dat ik geen moeite heb (probeer te hebben) met het voluit bijbelse karakter van een gelovige baptisten-gemeente, inclusief het omstreden punt. Het bijbelse karakter, ook op het genoemde verschilpunt, blijkt namelijk uit het serieuze en vrome beroep op de Schrift, al leidt dat dan ook in deze aangelegenheid tot andere uitkomsten dan welke ik voor juist houd. Niet alles in de Schrift is nu eenmaal even duidelijk. Ik denk wel eens: de Here God heeft onduidelijkheden in Zijn Woord toegelaten, in de eerste plaats om onze lust tot uitzoeken en ophelderen te prikkelen („Het is Gods eer een zaak te verbergen, maar der koningen eer een zaak uit te voren”, Spr. 25:2 en: „ijzer scherpt men met ijzer; zo scherpt de ene mens de ander”, Spr. 27:17), en vervolgens om ons relativiseringsvermogen en onze tolerantie te testen. Hoe bewonderenswaardig sommige mensen dat kunnen! Op een ondergeschikt punt een duidelijk en klaar standpunt schriftuurlijk verdedigen en datzelfde standpunt bijna in één adem vanuit de hoofdzaak relativiseren! Als ik iemand zo bezig zie, hou ik voor zijn schriftgeleerdheid niet mijn hart vast („Waar blijven we...?”), maar dan denk ik (probeer ik te denken): wat zullen de hoofdzaken bij hem veilig zijn!

Glibberig, zo'n onderscheid? Griezlig, zo'n opvatting? Maar het zou toch vreemd zijn wanneer wij na twintig eeuwen Schrift lezen nog niet in staat zouden zijn, hoofd- en bijzaken te onderscheiden? Juist de historische afstand zou ons in staat moeten stellen, in dit onderscheiden trefzeker te werk te gaan.

Ik mag bij dit eerste punt de lezer wel vragen, mij niet te snel te veroordelen en op de hoop van de moderne Schriftaanranders te smijten. Laat mij nog eenmaal zeggen wat mij van hen onderscheidt. Behalve dat zij niet behulp van de bijzaken ook de hoofdzaken relativiseren, vind ik hun geschrijf cynisch en weinig gekleurd door de vreze des Heren. Vaak lijkt het wel, alsof zij 't over een pond sinaasappelen hebben in plaats van over hun Schepper en Weldoener en Zijn heilig Woord. Van de andere kant, degenen die zeer sterk hameren op de absolute onfeilbaarheid van de ganse Heilige Schrift, kenmerken zich vaak door onkunde als het gaat over de details van de inhoud. Dit komt, zo is mijn ervaring, zo vaak voor, dat ik tussen het een en het ander een samenhang, zelfs een onderlinge afhankelijkheid vermoed: „Laten we maar niet al te nauwkeurig lezen, want daar komen alleen maar moeilijkheden van”.

2. Ten aanzien van de Belijdenis

Om dezelfde reden als bij het vori-

ge punt genoemd, namelijk het historische karakter ervan, zal men het onder ons in het algemeen niet meer opnemen voor het dordtse ondertekeningsformulier: alle stukken in alles met Gods Woord in overeenstemming. Veel meer slaat bij ons een formulering aan die uit de belijdenisstrijd van de vorige eeuw stamt, dat de binding aan de drie formulieren van enigheid *onbekrompen* en *ondubbeltzinnig* zal zijn. De belijdenisgeschriften lezend, (gebeurt dat wel voldoende?) beseffen wij dat wij bij de Schrift en wel bij de kern van de Schrift gebracht worden. Dat is het mooiste getuigenis dat wij ze kunnen geven. En daarom willen wij ook van harte verder gaan op de weg die onze vaders ons daarin gewezen hebben. Mensen die deze band aan het verleden, om wat voor reden dan ook, willen doorsnijden, wijzen we af. De belijdenisgeschriften zijn voor ons de sleutel der kennis: zo gaan wij met de Schrift om. „Zo lezen wij”. (Vergelijk Luk. 10:26: „hoe leest gij?”).

Ieder die wel eens met een Jehova's-getuigen of een christen-marxist gepraat heeft, zal dit onmiddellijk beamen.

Tegelijk zeggen we, dat de historische belijdenisgeschriften iets situationeel bepaalds hebben en dat het mogelijk moet blijven dezelfde dingen onder een heel andere gezichtshoek te belijden. Maar dan zal wel de overeenstemming van ons geloof met dat van vroeger tijden in het oog moeten springen en — om nog iets belangrijks te noemen — zo min als vroeger zal de scherpe afwijzing van de dwaalleer kunnen ontbreken. Herformulering van het geloof mag de vaagheid niet begunstigen, zoals bijvoorbeeld het geval is met de nieuwe roomse catechismus. Een van de functies van de belijdenis is dat wij de grote leugenaar onderkennen en het allesbeheersende front zien lopen.

3. Ten aanzien van het kerkverband

De Nederlands Gereformeerde Kerken moeten m.i. zoeken naar een kerkverband waarin een reële en geformuleerde geloofsverbondenheid heerst, die toch ruimte laat voor plaatselijke kerken tot zelfstandig nadenken en beslissen op punten, die het christelijk samenleven der kerken niet echt verstoren. Vinden echter andere kerken dat zulke aangenomen standpunten en/of gedragingen in strijd brengen met Schrift en belijdenis, dan verplicht de broederband tot gesprek en geduld, wat in de praktijk niet mag betekenen dat het behoudend element altijd aan het langste eind trekt. Kortom, we moeten, als ik het juist beoordeel, een kerkverband zoeken met een speelrand, waarin ook het experiment een wettige plaats heeft,

waarin in rustige argumentatie de voors en tegens van bepaalde aangenomen of aan te nemen gebruiken worden afgewogen en in de praktijk getoetst. Een kerkverband niettemin, dat voor een geestelijk oordelend mens niets aan duidelijk te wensen overlaat.

Kernvraag

In deze drie punten, waarvan iemand misschien onwelwillend zal zeggen, dat zij het zoeken verwoorden naar de vierkante cirkel, is dit de kernvraag: zit er een rand van onzekerheid aan de Schrift, ja of nee? Indien niet aan de Schrift, dan ook niet aan de belijdenis, dan ook niet aan het kerkverband. Maar als er zo'n rand

wel aan de bijbel zit, dan zie ik duidelijk een eigen plaats en taak voor onze kerken binnen de gereformeerde gezindte om namelijk ten overstaan van onze geestverwante kerken het evenwicht tussen gebondenheid en vrijheid voor te leven. „Ootmoedig en bescheiden”, — maar dat zal iedereen ook zonder dat we 't zeggen van ons wel willen aannemen (hoop ik!).

Maar wij zullen over onze identiteit in het reine moeten komen. Weigeren wij daarover na te denken en zeggen wij dat wij niets anders willen zijn dan christelijke kerken, dan nemen wij de pretentie van de binnenvrinders dat zij de enige ware kerk zijn, *zwijgend* over. Ook die welke dat nadrukkelijk ontkennen.

J. H. A. VAN DAM — EINDHOVEN

Christelijke politiek in een democratische samenleving

Graag zou ik langs deze weg enkele gedachten naar voren willen brengen, die bij mij opkwamen bij het lezen van het artikel van br. H. Strating. (Opbouw no. 30 - 17-8-'79).

Voorop zou ik willen stellen, dat ik met grote belangstelling genoemd artikel heb gelezen. Het geeft namelijk heel duidelijk een denkkader weer, dat vooral de laatste tijd in onze kerkelijke en ook christelijk-politieke kringen opgang maakt.

Nu is het geenszins mijn bedoeling, evenals dat de bedoeling van br. Strating was, om op deze plaats een partij-politieke discussie aan te gaan. Wat ik wel hoop te bereiken, is een (hernieuwde?) bezinning op wat christen-zijn en politiek met elkaar te maken hebben. Wellicht kunnen dan ook twijfels aangaande wederzijdse uitgangspunten worden weggenomen. De doelstellingen van beide uitgangspunten lopen wat dit betreft dus niet ver uiteen.

Welnu, laat ik dan enkele gedachten trachten weer te geven. Staat u mij toe, dat ik br. Strating in het vervolg korthedshalve aanduid als S.

S. begint met een uiteenzetting van de visie op de overheid. Dit is inderdaad van essentieel belang, als we praten over christelijke politiek. Wat is onze visie als christenen op de overheid anno 1979? S. tekent dan aan, dat het standpunt, dat in reformatorische kring veel aanhang vindt (de overheid als dienaar van Gods), weleens verouderd zou kunnen zijn.

Hier ligt een eerste bezwaar. Als onze beginselen, gegrond in Gods Woord, afhankelijk zijn van tijd en plaats, met andere woorden „hoe de mensen erover denken”, wat is dan de waarde van onze beginselen en wat is dan ten diepste de waarde van Gods Woord? Deze vraagstelling zal in het vervolg van het artikel herhaaldelijk terugkeren.

Natuurlijk, wij leven niet in een theocratische samenleving en de beschrijving van de democratische wetgeving, die S. geeft, is volstrekt realistisch. Maar de vraag blijft of dit ook invloed heeft op de beginselen van een christen-politicus.

De laatste tijd horen we vaak, dat wij onze christelijke beginselen niet als onrealistische hinderpalen voor de 'wil van het volk' moeten leggen, met andere woorden de beginselen zijn tijd- en plaatsgebonden. We zien dit duidelijk in het huidige wetsvoorstel inzake abortus provocatus.

En dit is mijns inziens een heilloze weg; een gebrek aan beginselvastheid, uitmondend in beginselloosheid. Beginselvastheid is een fundamentele eigenschap van een christen-politicus, niet als 'koestering van het oude', maar in trouw aan Gods Woord tot heil van het volk, „opdat het u welga”. Soms ook tegen (menselijk) beter weten in, maar wel in het geloof, dat het bewijs is van de dingen, die men (nog) niet ziet.

Hier komt een aspect naar voren, dat ik in het artikel van S. grotendeels mis, namelijk het **getuigende** aspect. Met opzet gebruik ik hier het woord aspect. Het wordt namelijk nogal eens voorgesteld, alsof 'getuigen' en 'echte politiek bedrijven' voorbehouden zou zijn aan respectievelijk kleine

en grote politieke partijen. Een onterechte tegenstelling, zodat ik spreek van aspecten.

In zijn politiek bezig zijn zal de christelijke politicus dus ook getuige moeten zijn in de vaste wetenschap, dat Christus' Koningschap zich uitstrekt tot alle levensterreinen, dus ook tot de politiek, daarbij vasthoudend aan de Bijbelse beginselen, die immers niet alleen voor theocratische samenlevingen gelden! Paulus schreef 'Romeinen 13' aan christenen in Rome!

Bovenstaande visie is ook uitgewerkt door christen-politici als Kuyper en Van Prinsterer (in alfabetische volgorde). Deze mensen leefden wel degelijk in een democratie! En, zonder deze mensen te verheerlijken, dit erfgoed kunnen we toch niet zondermeer terzijde leggen. Uiteindelijk is er vandaag niets nieuws onder de zon. Anderen kunnen op dit punt misschien wat nader uitweiden.

Het zal duidelijk zijn, dat ik vanuit deze visie op de overheid (als dienaar van Gods) ook andere eisen stel aan een christen-politicus. Ik heb daar al één en ander over gezegd en zal daar in het vervolg ook nader op ingaan.

S. stelt, „dat de democratische wetgeving zich dient te beperken tot het stellen van regels — dus géén levensbeschouwelijke normen — gericht op het garanderen van de ruimte en de vrijheid die het de burger, het volk, mogelijk maakt deze verantwoordelijkheid te dragen. Opnieuw werpt dit bij mij vragen op. Regels, zoals boven bedoeld, houden met een essentieel punt geen rekening: dat de mens zondig is en geneigd tot alle kwaad. Wij moeten de 'geestelijke draagkracht' van een volk dus niet te hoog aanslaan en men begeeft zich op drijfzand, als men hierop rechtsregels baseert. Als we gevraagd worden 5% energie te besparen en het energieverbruik neemt in de betreffende periode juist toe, dan hebben we al een kleine illustratie van de geestelijke draagkracht van ons volk. En we kennen onszelf toch ook wel? Het is niet mijn bedoeling om een zwartgallig mensbeeld te schilderen, maar van een christen-politicus mag men toch verwachten, dat hij weet en erkent, dat buiten de Here God geen mens in staat is tot iets goeds. En hier heeft hij rekening mee te houden in zijn politieke werk.

Ik kom tot de volgende conclusie: als (rechts)regels afhankelijk zijn van de 'geestelijke draagkracht' van een volk (want dat is de achterliggende gedachte), is de verwereldlijking en een toenemende normloosheid in de wetgeving gelegaliseerd en wel onder mede-verantwoordelijkheid van de partij, die dat propageert. Als wij spreken van volkssouvereiniteit, hetgeen iets wezenlijk anders is dan invloed van het volk op de regering c.q. de overheid. Tegenover de volkssouvereiniteit van de Franse revolutie Gods heilzame soevereiniteit in het evangelie!

En als wij als christenen geen levensbeschouwelijke normen meer in de wetgeving (durven) leggen, zijn liberalen en socialistische er als de kippen bij om er hun levensbeschouwelijke normen in te verwerken. (Men zie het wetsontwerp inzake abortus.) Dat is dan ook democratie in zijn pure vorm: invloed van het volk op de overheid en op de wetgeving.

Ik zou daarom willen pleiten voor een wat minder 'bescheiden' opstelling van de christen-politici; zij mogen de wetten ten leven uitdragen, zolang het nog kan en mag! Wij menen toch niet, zoals ik eens hoorde opmerken, dat het christelijke volksdeel door God is geschapen, terwijl de rest uit de apen geëvolueerd is tot mensen? Nee, wij mogen ook niet-christenen deze wetten leren, opdat het ook hen welga. En als wij de waarde van de democratische wetgeving uitsluitend zien in een garantie om naar Bijbelse normen te kunnen leven, trekken wij ons onnodig terug in onze christelijke loopgraven. En het gevaar is niet denkbeeldig, dat we dan in zelfgenoegzaamheid er alleen op letten, dat we ons eigen godsdienstige leventje nog kunnen leven. Waar blijft dan ons getuigenis?

Natuurlijk moeten we wel in het oog houden, dat we niet in een theocratische samenleving leven, maar de christen-politicus mag er wel naar streven, dat is ook de wil van God, dat **allen** tot geloof komen en dat kan alléén door God zelf te laten spreken in zijn politiek handelen.

Tenslotte wordt in het artikel van S. de zaak toegespitst op het wetsontwerp inzake abortus. Het uitgangspunt van S. (verbod van abortus provocatus, tenzij het leven van de moeder in het geding is) onderschrijf ik volkomen. Het zal na bovenstaande wederom echter geen verwondering wekken, dat ik hierin een andere visie van een christen-politicus verwacht. S. wijst vooral op het onaanvaardbare van een 'huwelijk tussen Bijbelse en wereldse normen binnen de wetgeving'. Een huwelijk dat in ander verband overigens als typerend voor de democratie wordt genoemd. Wat is echter de consequentie hiervan? Er zijn 2 mogelijkheden: of de wetgeving is volkomen Bijbels, hetgeen S. niet haalbaar acht of de wereldse norm bepaalt de inhoud van de wetgeving. Maar wat is dan nog de taak van een christen-politicus? Het uitsluitend meewerken aan de totstandkoming van wereldse wetten? Want dat zou dan de uiterste consequentie zijn.

Ik kies voor een andere benadering: in deze gebroken wereld is het inderdaad niet mogelijk om Bijbelse normen volledig te realiseren in de wetgeving, maar dit zal wel altijd het **streven** van een christen-politicus moeten zijn. En dat kan soms inderdaad touwtrekken betekenen!

Ook in zaken als prostitutie en kansspelen zullen we onze stem als christenen (en niet alleen in de politiek) moeten laten horen. Om te wijzen

op de heilloze weg, die is ingeslagen en vooral om te helpen waar nodig in het spoor van onze Here Jezus Christus.

Bij het wetsontwerp inzake abortus provocatus speelt dit wel heel sterk. Als we hieraan meewerken, *legaliseren* we duizenden moorden per jaar. Een bekend radio- en televisiecommentator van niet-christelijke huize moet onlangs gezegd hebben, dat sommige christelijke politici het bekende credo uit de Reformatie nu lijken om te keren; hun zinspreuk luidt: „hier sta ik, ik kan ook anders!“. Laten we hopen, dat de uiteindelijk niet waar is. Beginselvastheid hoeft het in een democratie een christen niet onmogelijk te maken een overheidsambt te bekleden!

Inderdaad, het straf- en vervolgingsbeleid inzake abortus provocatus heeft volledig gefaald, en vooral: hebben wij niet gefaald, bijvoorbeeld in de opvang van ongehuwde moeders (en vaders). Maar we bevinden ons nu in deze verschrikkelijke situatie, het zou dom zijn om onze ogen hiervoor te sluiten, en we moeten ook hierin een Bijbelse fundering zoeken voor ons (politiek) handelen.

S. stelt, dat een *strafwetgeving* ten behoeve van de bescherming van het ongeboren leven moet falen. Ik heb echter grote vragen bij zijn argumentatie hiervoor: de ongeboren vrucht kan geen beroep doen op de overheid en kan dus niet effectief worden beschermd in een strafwetgeving. Recht op bescherming, maar alleen als men in staat is een beroep te doen op de beschermer.

Alweer, en mede ten gevolge van mijn andere visie op de overheid, kom ik tot een andere conclusie. De overheid als dienaar van Gods dient het leven, zowel van a.s. moeder als van ongeboren vrucht, te beschermen. De overheid dient dat te doen zonder dat de betrokkenen noodzakelijkerwijze daarom vraagt of kan vragen. De norm van de christen-politicus mag ook hierin niet afhangen van de ingrijpende wijzigingen hieromtrent van de opvattingen in onze samenleving.

Er is in de reformatorische kring al veel geschreven over deze visie op de overheid, in het bijzonder met betrekking tot het vraagstuk van de abortus provocatus. Het heeft weinig zin om al deze argumenten nog eens op een rij te zetten. Ik dacht, dat de meeste wel genoemd waren. Het ging me in dit artikel ook meer om de relatie christen-zijn en politiek, waarbij het vraagstuk van de abortus provocatus natuurlijk ook een belangrijke rol speelt.

Wat de 'schijnbare lapmiddelen' betreft, die S. aan het eind van zijn artikel noemt, zal het duidelijk zijn, dat deze in mijn visie niet als alternatief, maar aanvullend dienen te werken op een wettelijk verbod.

Tot zover dit artikel. Ik hoop dat mijn argumenten, soms in de vorm van losse gedachten, duidelijk zijn. Argumenten, die niet pretenderen een volledige behandeling van het onderwerp weer te geven. Argumenten, die wel pleiten voor een bezinning op wat God ons laat zien in Zijn Woord. En dat kan zo bevrijdend eenvoudig antwoord geven op alle vragen die ons hier bezighouden.

Argumenten, zeker niet als stekeligheden bedoeld, tegenover de argumenten van br. Strating, aan wiens oprechte bedoelingen ik geen moment twijfel. Argumenten vooral ook tegen de achterliggende gedachtengang die velen met zorg vervult.

Moge dit artikel een vruchtbare bijdrage zijn aan de bezinning op deze zo belangrijke zaken.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Waakzaamheid gevraagd

Ismaël komt met een gevolg van tien mannen zijn opwachting maken bij Gedalja. Ze worden gastvrij onthaald. Maar als ze aan tafel zitten, springen ze plotseling in de benen en steken ze Gedalja overhoop. Het verrassings-element is zo groot, dat ze ook de andere gasten en zelfs de babylonische wachtpost kunnen vermoorden. Nog heeft er niet genoeg bloed gevloeid. De volgende dag passeren tachtig pelgrims Mizpa. Ismaël lokt hen de stad in en vermoordt hen daar, op tien na die voorraden voedsel in

ruil voor hun leven kunnen aanbieden.

En dan trekt Ismaël met heel de bevolking van Mizpa en met de prinsessen als gevangenen bij zich naar Ammon. Al deze mensen moeten dienen als gijzelaars. Zo kan hij onderhandelen met de andere officieren en de vrijheid van de gijzelaars aanbieden in ruil voor de erkenning van zijn gezag.

Zijn opzet lukt niet. Johanan en de andere officieren achtervolgen Ismaël. Wanneer ze hem ingehaald hebben, nemen zijn gevangenen massaal de benen en lopen over naar Johanan. Ismaëls handlangers zijn te weinig in aantal om dat te kunnen verhinderen of om slag te kunnen leveren. Ze slaan onmiddellijk op de vlucht. Ismaël zelf weet met acht handlangers te ontkomen naar Ammon.

Zijn plan is niet geslaagd. Maar hij heeft het wel klaar gespeeld om het fijne nieuwe begin, dat onder leiding

H. LANGERAK — UTRECHT

Pseudoniemen: Voer voor nieuwsgierigen (1)

Niet lang geleden hoorde ik iemand de opmerking maken dat het eigenlijk onzin is onder een pseudoniem te schrijven als toch iedereen weet wie er met die schuilnaam wordt bedoeld.

Ik was het daar niet mee eens. Immers, het pseudoniem zal, als de schrijver geslaagd is, meestal veel bekender zijn dan de eigennaam en dan is het verstandiger de schuilnaam te blijven gebruiken.

Als ik in de boekwinkel een gedichtenbundel zou zien liggen van Bernardus Gerhardus Franciscus Brinkel, ging ik beslist niet tot aanschaf over zonder er behoorlijk in te snuffelen.

Maar wanneer er een nieuwe bundel van Michel van der Plas ligt, komt die zonder enige twijfel in mijn boekenkast terecht.

Overigens, die opmerking bracht mij aan het denken over het verschijnsel „Pseudoniemen“ en het bleek mij zo boeiend dat ik het niet nalaten kan er iets over te schrijven.

Om te beginnen, het woord „pseudoniem“ komt van het griekse „pseudos“ dat vals, en „onoma“ dat naam betekent. Valse naam dus, maar in de schrijverswereld is bedrog, althans als regel, niet de bedoeling. Ergo: Schuilnaam.

Maar waarom een pseudoniem gebruikt?

Nu, dat heeft verschillende redenen. Ik denk dat de meest voorkomende wel deze is, dat de schrijver bang is dat zijn eerste werk een afgang wordt. In dat geval kan hij het nog eens proberen met een andere schuilnaam.

Het kan ook dat de schrijver heel persoonlijke zaken in zijn romans of gedichten uit, en daarom zijn eigen naam liever niet noemt.

Zo vertelt Dr W. Barnard, die onder de schuilnaam Guillaume van der Graft schreef, in een vraaggesprek met Dr G. Puchinger, dat hij een pseudoniem had gekozen, o.a. omdat hij een zekere schroom had. Hij zegt: „Als ik een liefdesgedicht schrijf en publiceert, dan is dat van iedereen, voor iedereen, ook al is het van mij, en voor mijn vrouw.

Er was eens een gedicht, waarin ik het had over „je windstille schouders“ en mijn vrouw zei toen terecht, dat de goegemeente niet hoefde te weten hoe windstil haar schouders waren.”

Een motief voor een schuilnaam kan ook het gevaar zijn dat de schrijver loopt. In de oorlogstijd bijvoorbeeld kon het heel riskant zijn iets te publiceren en was een pseudoniem dus een bescherming.

Zo heeft Victor E. van Vriesland, die vanwege zijn joodse afkomst uitermate voorzichtig moest zijn, voor een bepaalde publicatie aan de dichter J. C. Bloem gevraagd om zijn naam te mogen lenen. Hij ontving toestemming.

van Gedalja zo goed van stapel liep, een zware slag toe te brengen. Zijn zinloze slachtpartij brengt dat nieuwe begin in groot gevaar.

Zulke dingen kunnen gebeuren. Waar de HERE een nieuw begin mogelijk maakt, zal de satan proberen een spaak in het wiel te steken en het te laten mislukken. Hij heeft daar niet eens veel mensen voor nodig. Een dozijn is al genoeg. Een dozijn mensen kunnen heel zo'n nieuw begin op losse schroeven zetten en een zware slag toebrengen. Zo kwetsbaar is de gemeente.

Of neen, ik kan beter zeggen: zo veel macht bezit de satan nog. En wanneer er dan gebrek aan waakzaamheid is, grijpt hij zijn kans.

Gebrek aan waakzaamheid. Zo moeten we de sympathieke integriteit en het grenzeloze vertrouwen van Gedalja toch wel noemen. Het maakt hem sympathiek. Maar hij schiet daarin toch tekort in zijn verantwoordelijkheid tegenover het volk,

waarop Jahanan hem terecht gewezen had. Zo funest kan een gebrek aan waakzaamheid zijn.

Het nieuwe begin is nu in de crisis. Nog is niet alles verloren. Want Ismaël is niet volledig in zijn opzet geslaagd. En als God een nieuw begin wil geven, staat of valt dat natuurlijk niet met één leider. Nu Gedalja weggevallen is, hangt het verder van de houding van het volk af of het nieuwe begin en het door God gezegende leven nog levensvatbaarheid zullen hebben.

JEREMIA 41 : 16-43 : 7

Paniek

Paniek is het woord dat je gebruiken moet om de situatie te karakteriseren, waarin de achtergeblevenen in Juda zich na de moord op Gedalja bevinden. Hun kleine, stille vijftiende was in hevige beroering geraakt. De

Na de oorlog is het pseudoniem wel gebruikt om een schrijfverbod te omzeilen. Dat deed bijvoorbeeld Jo van Ammers-Küller. Zij had in de bezettingstijd met de Duitsers gesympatiseerd en kreeg daarom na de oorlog een publicatieverbod. Desondanks schreef ze, maar onder de schuilnaam Adriaan Hulshoff. Hier was dus echt sprake van een valse naam. Overigens, helemaal bewezen is het niet, want in een proces tegen haar werd ze vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs.

Anton van Duinkerken, pseudoniem van Wilhelmus Johannes Maria Antonius Asselbergs, schreef zijn eerste gedichten toen hij nog seminarist was. Hij gebruikte een schuilnaam omdat hij bang was, vanwege zijn „nieuwewetse gedichten, onregelmatig en vol zonderlinge zinbeelden” moeite te zullen krijgen op het seminarie.

Nog weer een ander motief voor een pseudoniem kan zijn dat de schrijver een bepaalde bekendheid heeft op een ander gebied en zijn schrijfproducten niet graag daarnaar beoordeeld ziet. Dat was bij de reeds genoemde Dr Barnard, die predikant was, ook het geval.

„Men zou”, zo meende hij, „onwillekeurig een verbinding leggen tussen de dichter en de dominee. Het dichterschap zou dan mogelijk worden beoordeeld in het licht of ook de schaduw van het predikantschap. En omgekeerd, wat ik als predikant te berde bracht zou dan allicht worden beoordeeld naar literaire of quasie literaire eigenaardigheden.”

Een pseudoniem kan ook gekozen worden om de parodie van het geschrevene te accentueren. Zo wilde Frederik van Eeden, die leefde van 1860 tot 1932, de, wat hij noemde dominees-rijmelarij, aan de kaak stellen. Hij schreef toen een bundel gedichten onder de titel „Grassprietjes of Liederen op het gebied van Deugd, Godsvrucht en Vaderland” met als schuilnaam: Cornelis Paradijs.

Dat boekje begint met een open brief aan de schrijver door ene P. A. Saaye Azn., en een voorrede van Sebastiaan Slaap. Duidelijk drie namen die het spottendrijvende karakter van de bundel moeten benadrukken.

Zelfs om een teleurstelling in een succes te veranderen is weleens een pseudoniem gebruikt. Zo vertelt Dr J. Grootaers in: „Maskerade der muze” over een zekere Johan C. P. Alberts die in 1947 drie gedichten opstuurde naar Elseviers Weekblad in de hoop ze opgenomen te krijgen. Binnen de kortste keren had hij het drietal terug. Ze waren niet de moeite van het afdrucken waard. Toen bedacht de slimmerik, in de overtuiging dat de gedichten niet de oorzaak konden zijn van de afwijzing, een pseudoniem, te weten Bertus Aafjes. Hij stuurde, binnen veertien dagen de gedichten weer naar het weekblad. En... ze werden direkt geplaatst. Hier is dus, het zij even opgemerkt, het pseudoniem weer een valse naam.

Tenslotte, ook de eigenaam kan een reden zijn een pseudoniem te kiezen. De dichter J. Bernlef staat in het geboorteregister ingeschreven als Hendrik Jan Marsman. Toen hij, in 1937 werd geboren, had de dichter H. Marsman al zo'n grote bekendheid dat het veel moeite gekost zou hebben om aan een vergelijking te ontkomen. Die gedachte zal zeker meegewogen hebben bij de overweging, al of niet onder een schuilnaam te gaan schrijven.

Ook denk ik dat Johanne Petronella Vrugt haar pseudoniem Anna Blaman wel mooier vond klinken dan haar eigenaam.

Tot zover het waarom van de schuilnaam. Een volgende keer iets over de betekenis van bepaalde pseudoniemen.

hulp bij bijbelstudie

angst voor de Babyloniërs laaide hoog op. Ze hadden met eigen ogen gezien hoe de Babyloniërs hadden gehuiskonden in Jeruzalem. Het waren beslist geen lieve, zachtzinnige jongens. En Nebukadnezar was geen man om mee te spotten. Ze waren er zeker van, dat hij repressaille-maatregelen zou nemen en met harde wraakacties zou komen, zodra hij vernam wat er gebeurd was. Ze zagen het nieuwe begin in Juda niet meer zitten. Als ze in Juda bleven, konden ze slechts één ding verwachten: Ismaël, de moord op Gedalja, de Babyloniërs, de toorn van Nebuten; de Babyloniërs zouden komen, een slachting onder hen aanrichten

en de rest naar Babel voeren.

De angst daarvoor bracht hen in paniek. Er was slechts één gedachte bij hen: vluchten. Daarom nemen ze vanaf Gibeon, waar ze de gijzelaars bevrijd hadden, niet de weg naar het Noorden, naar Mizpa, maar gingen ze in één ruk door naar het Zuiden, richting Egypte. Egypte was voor hen het enige lichtpuntje, hun enige houvast en toevlucht.

Ziet u hoe kritiek de situatie nu wordt? Dat Gedalja vermoord was, een man die in de lijn van Jahweh aan het nieuwe begin leiding gaf, was natuurlijk een zware slag. Dat was zonder meer het werk van de satan. Maar natuurlijk was dat nieuwe begin niet het werk van Gedalja en ook niet van hem afhankelijk, maar van Jahweh. Als Hij wil bouwen, wie zal dan afbreken?

De fout van de Judeeërs is, dat ze alleen maar mensen aan het werk kadnezar. Ze denken dat hun geschiedenis en hun toekomst door

mensen bepaald wordt. Maar ze vergeten de HERE. Niet wat Nebukadnezar maar wat Jahweh van plan is, bepaald hun toekomst. Ze zijn er zo van overtuigd dat ze in dit geval zelf de toekomst kunnen voorspellen, dat ze zich geen moment afvragen wat Jahweh van plan zou kunnen zijn en hals over kop wegvluchten naar Egypte.

Vraag toch Jahweh

Ze gaan naar Egypte. Dat moeten we even goed proeven. Egypte is in de Schrift het slavenhuis, de vuuroven, waaruit Israël door Jahweh was bevrijd. En terugkeer naar Egypte was volgens de Schrift een oordeel van de HERE. Als het volk Hem ontrouw zou worden en zich van Hem zou afkeren, zou de HERE het volk terugbrengen naar Egypte om daar weer een slavenbestaan te leiden (Deut. 28 : 68). Dat zou een van de straffen van Jahweh zijn.

En daar gaan ze nu vrijwillig heen. Ze gaan het beloofde land verlaten en terugkeren naar het slavenhuis, helemaal uit eigen beweging.

Dat is een ingrijpende zaak. En het begint tot hen door te dringen, dat het niet aangaat zo'n drastische stap te doen zonder Jahweh erin te kennen. Vandaar dat ze met z'n allen, de kinderen inclusief, naar Jeremia gaan. Ze bevinden zich dan inmiddels al een eind op weg naar het Zuiden, ter hoogte van Bethlehem.

Hun verzoek aan Jeremia klinkt goed. Bid toch voor ons, voor dit hele overblijfsel, tot Jahweh, uw God, zeggen ze. Zie toch eens hoe we er aan toe zijn: een kleine, ontredde groep mensen. Vraag toch dat Jahweh ons laat weten welke weg we moeten gaan en wat we moeten doen. Dat is een goed verzoek. De kernvraag is immers altijd weer: HERE, wijs Gij ons de weg die we moeten gaan. Dat moeten we altijd vragen, zeker in critieke situaties. En als die vraag centraal staat, mag de situatie nog zo critiek en dreigend zijn, maar dan zijn we toch op de goede weg.

Jeremia is dan ook onmiddellijk bereid op hun verzoek in te gaan. Maar in zijn antwoord klinkt toch iets van reserve door. Jeremia twijfelt er een beetje aan, of de bereidheid om werkelijk Gods weg te gaan wel bij hen aanwezig is. Hij heeft al die tijd onder hen verkeerd. Hij heeft hun gesprekken aangehoord, hun angst geproefd. Hij heeft gemerkt dat de wil om naar Egypte te gaan zo sterk is, dat ze de mogelijkheid van een andere oplossing niet eens serieus willen overwegen.

Daarom zegt hij: ik zal doen wat jullie vragen. Maar jullie moeten goed beseffen, dat ik jullie het volledige antwoord van Jahweh zal doorgeven en er niets van achter zal houden, ook niet als het jullie tegen de haren instrijkt en een heel andere kant uitwijst dan jullie willen. Ik ga jullie niet naar de mond praten. Geen enkel woord zal ik verzwijgen.

De Judeeërs hebben de reserve in Jeremia's woorden wel horen doorklinken. Ze verzekeren hem: zit daar

maar niet over in. Of Jahweh's woord nu goed uitvalt of slecht, we zullen het doen. En ze roepen Jahweh zelf tot getuige: Jahweh zij ons een waarachtig en geloofwaardig getuige, dat we naar zijn stem zullen luisteren. We weten toch immers veel te goed, dat daar ons welzijn van afhangt.

Aanbod van heil en leven

Het duurt maar liefst tien dagen voordat het woord van Jahweh tot Jeremia komt. Tien dagen lang moeten de Judeeërs wachten.

U moet u even proberen in te denken wat dat voor hen in die situatie betekende. De grond brandde onder hun voeten. Elke dag wachten verkleinde hun voorsprong op de Babyloniërs. En in een sfeer van angst gedijen bijzonder goed allerlei geruchten, die de angst nog meer vergroten. De angst voor de Babyloniërs groeide met de dag. Elke dag pleegden de officieren overleg met elkaar: wie heeft er iets gehoord? Is er iets bekend geworden over babylonische troepenbewegingen? Is er al een strafexpeditie in aantocht? Heeft iemand al iets gehoord van Jeremia? Er moet nu toch gauw antwoord van Jahweh komen. We kunnen niet lang meer wachten. De tijd dringt.

Zo verstreek dag na dag. De angst en het ongeduld en de spanning groeiden met het uur. En dan worden ze na tien dagen eindelijk door Jeremia geroepen. Daar zitten ze dan om hem heen: de officieren en het volk van groot tot klein. Er hangt iets van opluchting in de lucht. Nu kunnen ze dan tenminste eindelijk spijkers met koppen slaan. Gelukkig is het nog niet te laat.

Maar dan krijgen ze een koude douche. Zo zegt Jahweh, de God van Israël: als ge rustig in dit land blijft, zal Ik u bouwen en planten. Want Ik heb berouw over het kwaad dat Ik u heb aangedaan. Wees niet bang voor Nebukadnezar. Want Ik ben met u om u te verlossen. Ik zal zijn hart bewerken, zodat hij u geen kwaad zal doen en u niet in ballingschap zal voeren, maar u hier zal laten wonen.

Dat is evangelie, goed nieuws. Jahweh is met u. Hij heeft het goede met u voor. Hij wil het nieuwe begin continuëren. Duidelijker kan het niet gezegd worden, dat het nieuwe begin niet van mensen afhankelijk is. Gedalja is wel vermoord. De satan heeft wel een klap toegebracht. Maar dat hoeft niet het einde te betekenen. Ga gerust door in vertrouwen op Mij. Dan gaat het goed. Ik bescherm jullie tegen de Babyloniërs.

Maar als jullie naar Egypte gaan met de gedachte, dat dat de enige manier is om veilig te zijn en voorgoed buiten het bereik van de Babyloniërs te komen, dan zullen jullie juist de verschrikkingen die jullie proberen te ontvluchten, in de armen lopen. Dan zal mijn toorn en mijn gramschap jullie daar treffen en vernietigen.

Dat is het woord van Jahweh. Het is helder en niet voor misverstand vatbaar. Het is een boodschap van heil en leven voor wie er naar luistert.

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

De ander zien!

Het is niet de eerste keer dat in deze rubriek gewezen wordt op de noodzaak van het „de ander zien”. En om te verstaan wat dit betekent hoeven we Mattheüs 25 maar op te slaan; dan zien we hoe Jezus ons met de neus op de nood van de medemens drukt. Op zondag 26 augustus werd in veel kerken gecollecteerd voor de bootvluchtelingen. Jammer dat niet alle kerkdeuren openstonden en dat niet overal werd gecollecteerd. Natuurlijk zijn voor dit niet-meedoen wel gronden aan te voeren, goede gronden zelfs, maar het is de moeite waard de vraag te overwegen of het soms niet nodig kan zijn wat van onze „principes” te laten vallen teneinde begrijpelijk te zijn voor veel mensen die een kerkgebouw nooit of zelden van binnen zien.

Het is van belang te bedenken dat zo'n actie voor bootvluchtelingen iedereen raakt. De uitgangspunten mogen dan verschillend zijn, de daadwerkelijke hulpverlening is voor een deel gelijk.

In Matth. 25 spreekt de Here Jezus over mensen in nood, hoe we tegenover die mensen moeten staan. Achter die mensen moeten we Hem zien, Jezus vereenzelvigt zich met hongerigen en gevangenen, met armoedzaaiers en vreemdelingen. We kunnen gaan twisten over de vraag of de Heiland in Matth. 25 alle noodruchtigen bedoelt of alleen de gelovige. Maar tijdens zijn verblijf op aarde stelde Hij voor het genezen van zieken heus niet als voorwaarde dat men eerst moest geloven.

We kunnen wat leren van die samaritaan die tussen Jeruzalem en Jericho een man zag liggen en zijn hulp niet beperkte tot samaritanen.

—o—

Als we in concrete nood iets doen voor een ander — die ander proberen te zien — laten we iets zien van Gods bevrijdende gerechtigheid waarmee Hij tot deze wereld is gekomen.

Wat weten we af van anderen?

Hoe kennen we anderen?

We kennen een ander niet zo gauw en nog veel minder weten we af van het lijden van een ander. We zijn vaak verlegen als we mensen in nood ontmoeten. Eigenlijk weten we met het lijden geen raad en we zijn geneigd voorzichtig een eindje om te lopen, het lijden uit de weg te gaan.

Hoe zou dat komen? Hoe komt

het dat we ons zo onmachtig kunnen voelen als we te maken krijgen met het leed van een ander? Misschien komt het omdat we het echte helpen zijn verleerd, misschien omdat we te veel over Jezus hebben gepraat maar Hem te weinig hebben nagevolgd.

—o—

Een girokaart invullen is niet zo'n moeilijk werk. Het opendoen van je portemonnaie en er vijftientig gulden uithalen evenmin. Het blijft vaak zo onpersoonlijk en afstandelijk. We zullen bereid moeten zijn tot persoonlijke hulp, tot persoonlijke daden, tot persoonlijk handelen, tot persoonlijk dienen. Je zó geven — heel concreet tegenover turken en marokkanen, alcoholisten en randfiguren — vraagt méér.

Als je je zó geven wilt, moet je je masker afzetten, moet je je toneelattributen opbergen, moet je ten diepste je zelf verliezen, Jezus echt in je leven en werken laten. Het leed van een ander blijft geheel of gedeeltelijk een geheim. Een geheim onthullen is niet gemakkelijk, kan erg moeizaam zijn. Het is goed om te bedenken dat een lijdende mens, een mens in

nood, een mens blijft die iets te geven heeft. Zoals die turk het zei tot een aantal mensen die met de beste bedoelingen iets voor hem en anderen wilde doen: 'Hebben jullie je al eens afgevraagd of wij soms ook iets voor jullie doen kunnen óf zijn wij in jullie ogen slechts objecten om jullie gevoel voor naastenliefde te bevredigen?'

Bootvluchtelingen

*Op zoek naar
een beter land
hopen en
wanhopen
blij en
bang
niet weten waar
terecht te komen.*

*Naakt
honger
ziekte
dorst
vreemd*

Jezus

*Niets doen en
doorlopen*

Jezus lijden laten.

wij samen hebben daarna naar mijn overtuiging onze vrede gevonden”, zo begint de vader zijn boek. Een verhaal van Paul, die kanker met zich droeg en in tijd van 1½ jaar daaraan ten onder ging.

Je volgt in dit boek het ziekteproces eerst van maand tot maand en daarna per week, per dag, per gebeurtenis en je verwondert je er over hoe dat heel nauwkeurig en met veel liefde neergeschreven is. Boeiend. Sterk komt tot je hoe een levenslustige jongen in ruim een jaar tot een wrak is geworden, wat hij moest meemaken, hoe hij dat beleefde en in de relatie met gezin en vriendjes verwerkte.

Met grote bewondering schrijft de vader over het werk van de artsen en het verplegend personeel. Eerst is er het intensieve zoeken naar de oorzaken van rugpijn, vermoeidheid, lusteloosheid. En dan na lang speuren komt het vermoeden van een heel klein gezwel, maar het is niet operatief weg te nemen. Voorzichtig nemen dokters en verpleegsters de patiënt en de ouders mee op een moeilijk begaanbare weg, met z'n allen hopen op mogelijkheden tot herstel, op z'n minst op het tot staan brengen van het ziekteproces. Dat laatste lijkt soms te gelukken, maar telkens weer is er de teleurstelling, tot ze uiteindelijk concluderen: wij kunnen niets meer doen en dit dan ook open en eerlijk met Paul en z'n ouders bespreken. Die openheid kenmerkt het hele boek. Hoe vreselijk de ziekte ook is, je kunt er niet omheen. In

een goede, vertrouwelijke omgang, is het mogelijk elkaar te zeggen waar het om gaat.

Heel zuiver brengt Thijs Mik ook zijn eigen relatie met Paul onder woorden. Ze konden met elkaar over het ziek-zijn, over de toekomst, goed spreken. Samen droegen ze de last. Samen ook genoten ze intens van alles wat nog mogelijk was in de tijd, die restte. En wat was dat veel! Het treft je daarbij dat ze samen zo open over het sterven konden praten. Paul zegt dan dat hij er erg tegenopziet alléén de dood in te moeten gaan. Dan vertelt de vader hem, dat wanneer hij afscheid moet nemen, God zijn jongen opwacht, hem bij de hand neemt. Dan is hij toch niet alleen?

Treffend is ook de beschreven bijzonder gevoelige verhouding van Paul tot z'n twee grootvaders, die een tijd lang de feiten wegdrukken, omdat ze zo'n moeite hebben afstand te doen van een kleinzoon, die van hen houdt en waarmee ze zo verbonden zijn.

Vroeg of laat ontmoeten we allemaal kankerpatiënten, de een wat meer direct dan de ander. Daarom moeten we een boek als dit lezen. We moeten de beschrijving van die werkelijkheid: ziekte, aftakeling, strijd, onder ogen zien. Dat is een stuk van het „lijden van deze tijd”, dat we als christenen tegemoet moeten durven treden, levend in geloof.

't Is spijtig te moeten constateren dat het boek op dat gebied geen duidelijke gids is. Hoewel Thijs Mik uit een christelijk milieu afkomstig is, lijdt hij niet als een christen. Wel erkent hij dat het kwaad, waarmee hij wordt bezocht, „van boven” komt. Hij heeft 't er heel moeilijk mee. En dat verstaan we. Waarom dit kwaad voor zijn zoon en in zijn gezin? Het ligt voor de hand dat iemand in zulke omstandigheden in opstand komt, radeloos wordt. Zouden we daar hard over oordelen? Maar Mik komt niet verder dan daarover te twisten met „de Schepper” en Hem verantwoording te vragen over Zijn doen. Waarom? en waarom wij?

Je zou zo graag iets gelezen hebben van het uit de moeite schréuwen tot de Vader van onze Heer Jezus Christus. Bij Hem zijn uitkomsten en Hij heeft Zijn beloften gegeven. Maar in het boek komt Zijn Woord niet aan bod. En zo komt ook de kracht-van-omhoog niet in het leven van de vader. Daarom blijft in dit overigens bijzonder aan te bevelen boek de mens centraal en draait alles om het persoonlijk beleven van het gebeuren. Je legt het boek weg, dankbaar voor wat het gaf en toch niet voldaan om wat het je zegt.

M. de Jonge, Den Haag

boekbespreking

Een meeuw die wegvliegt over zee ...

Een boek van Thijs Mik, uig. Bosch & Keuning N.V., Baarn.

2e druk, mei 1978.

Een man staat op een duintop en hij tuurt in de verte. De meeuw, die hij een tijdlang vlakbij zich zag in 't spel van ruimte en wind, is nu weggevlogen naar zee. Zó is het leven, intens en opeens weg. Dat is het motief van het boek. De fraaie omslag verbeeldt het.

„Dit is het verhaal van mijn zoon, die zijn leven spelend leefde, die dapper zijn ziekte verwerkte en die, nog geen twaalf jaar oud, stierf als een man. Het is ook het verhaal van de tot nu toe moeilijkste periode in mijn eigen leven. Hij en ik, wij vochten hand in hand tegen een lange tijd onzichtbare, altijd meedogenloze vijand. Wij vochten onze oorlog, en verloren hem totaal en onherroepelijk. En

H. Alons, Een woord van hoop voor iedere dag — De schrijfster, die als predikante verbonden is aan het psychiatisch ziekenhuis te Wolfheze, wil met dit boekje gebeden en teksten, zowel uit de Schrift als van mensen die door de Schrift geïnspireerd zijn, richting geven aan en leiding geven in de dagelijkse 'godsdiensttoefening'. Voor elke dag is er een gebed of een tekst. Kok, Kampen is de uitgever, en de prijs bedraagt f 19,90.

Peter Dunstan, Ik ben — Een verzameling Bijbelse uitspraken. „De engelse architect Peter Dunstad koos uit het Oude Testament een aantal zelfopenbarende uitspraken van God en uit het Nieuwe Testament op gelijke wijze een aantal van Jezus... De schrijver voorzag elke pericoop van een schitterende pentekening...” Ruim 60 pagina's, uitgegeven door Kok, Kampen, voor de prijs van f 9,90.

Aad Kik, Laat het Woord leven — Dit boek „biedt een manier van omgaan met de Bijbel, waarin niet de exegese maar de overdracht (vooral aan jongeren) een hoofddoel krijgt”. Bijna 100 pagina's, uitgegeven door Kok, Kampen, voor de prijs van f 12,50.

Hans Werkman, Het hart op tafel — ervaringen en feiten rondom hartoperaties. Met medewerking van prof. dr P. J. Kuipers, hartchirurg. „Een betrouwbaar en leesbaar verslag over hartpatiënten en hun operaties, dat door de persoonlijke betrokkenheid van de auteur de spanning van een roman meekreeg.” Bijna 240 pagina's, uitgegeven door Kok, Kampen voor de prijs van f 27,50.

De mogelijkheid bestaat dat op een of meerdere van genoemde boeken in een recensie teruggekomen wordt.

laatste preek als predikant van de gemeente.

De tekst van de afscheidsprek was Job 28:20-28. In dezelfde samenkomst heeft ds Visser zijn opvolger, ds W. G. Rietkerk in het ambt bevestigd.

Na afloop van de dienst sprak br. C. van der Leun, 2e praeses van de kerkeraad, over de hartelijke verbondenheid van de gemeente met ds Visser en omgekeerd. Hij illustreerde dit met enige gebeurtenissen.

Ds C. van Leeuwen sprak namens de kerken in de regio. Zo er al sprake mocht zijn van bescheidenheid van de aftredende predikant, zijn oordeel en inzicht getuigden altijd van veel wijsheid en groot schriftuurlijk inzicht in voorkomende zaken.

Voor de gemeente en ds Visser was het bijzonder verheugend dat ds Rietkerk zijn pastorale arbeid kan aanvangen aansluitend aan het afscheid van ds Visser.

In een avondsamenkomst deed ds Rietkerk zijn intrede met een preek over Matth. 13:44-46.

Br. Van der Leun sprak namens kerkeraad en gemeente een hartelijk welkomstwoord. Namens de regio feliciteerde ds H. Kiezenbrink de gemeente, ds Visser en ds Rietkerk. Voor de zeer vele aanwezigen waren het bijzonder fijne bijeenkomsten, gekenmerkt door blijdschap, bewogenheid en dankbaarheid.

Ds J. Smelik — Met ingang van 1 september 1979 is ds Smelik als senior-legerpredikant verbonden aan de Staf van de 1e divisie „7 december”, Nieuw-Vrijland, Koningsweg 31a te Schaarsbergen (bij Arnhem), tel. via nr. 085-457311 (toestel 2961 of 3130). Een verlies voor Oirschot, maar in zekere zin een promotie voor ds Smelik, waarmee we hem van harte gelukwensen.

Kanselruil te Alkmaar — De Nederlands Gereformeerde kerk te Alkmaar en de Christelijke Gereformeerde kerk te Broek op Langedijk hebben een begin gemaakt met kanselruil. Twee weken geleden preekte ds K. Muller 's middags in Broek op Langedijk, terwijl de chr. gereformeerde predikant, ds H. E. Slofstra, toen in Oudorp — waar de Ned. Geref. kerkdiensten gehouden worden — voorging.

Ds Muller is verbonden aan de gemeenten te Alkmaar en Zaanstreek-Centrum. De gemeente te Alkmaar telt ruim honderd leden. De Chr. Geref. kerk te Broek op Langedijk heeft ca. 270 leden.

Aan de kanselruil is een lange periode van toenadering vooraf gegaan. Het gaat overigens om een „proef” van 4 ruildiensten. Daarna zal men bezien of deze regeling voortgezet zal worden.

C.O.G.M.A. — Contact Orgaan Gereformeerde Militairen en Alleenstaanden. Samenwerkingsverband tussen de Chr. Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde Kerken. In de week van D.V. donderdag 4 okt. tot en met dinsdag 9 okt. 1979 hopen we weer een bezoeksreis te ma-

ken langs diverse luchtmachtbases en landmachtgarnizoens in W.-Duitsland. De reis zal dit maal gemaakt worden door: Ds G. Bijkerk, Chr. Geref. predikant te Enschede-Oost; Ds K. B. Holwerda, Ned. Geref. predikant te Arnhem en de bestuursleden H. J. Bosch en T. Witvoet.

Ds K. B. Holwerda hoopt op zondag 7 okt. 1979 voor te gaan in de kerkdienst van de luchtmachtbasis te Blomberg, W.-Duitsland.

De gezinnen worden alle persoonlijk bezocht. De dpl. militairen hopen we in de militaire tehuizen te bezoeken.

Alle gezinnen en dpl. militairen ontvangen persoonlijk bericht omtrent data en uur van ons bezoek. Dat wil zeggen voorzover hun namen en adressen bij ons bekend zijn. Iedereen die dit bericht aangaat, wordt verzocht om na te gaan of nog namen en adressen dienen te worden doorgegeven.

Voor de Chr. Geref. Kerken aan: T. Witvoet, Wolferlanden 25, 7542 CZ Enschede, tel. 053-760292.

Voor de Ned. Geref. Kerken aan: H. J. Bosch, Hekselbrink 83, 7544 BV Enschede, tel. 053-672272.

Nijverdal — Scriba: S. van den Hout, Nic. Beetsstraat 51, 7442 TK Nijverdal, tel. 05486-12680.

Delft — Scriba: A. Koen, Maarten Trompstraat 28, 2628 RE Delft, tel. 015-566619.

nieuws uit breder kring

Woord en Daad — De Stichting Woord en Daad wil overal ter wereld hulp verlenen, aan mensen die geestelijk, lichamelijk of materieel in nood zijn. De Stichting, die een Reformatorische hulpactie wil zijn, wil in haar werk uitgaan van Gods Woord, zoals dat beleden wordt in de Drie Formulieren van Enigheid. Elk kwartaal wordt belangstellenden een blad toegezonden waarin de activiteiten vermeld staan. Wie dit werk steunen wil, kan informatie aanvragen bij het hoofdkantoor, Postbus 115 te Velp of bij de heer I. 't Lam, Mollenburgseweg 486 te Gorinchem, tel. 01830-23604.

'Christelijke radikaliteit i.v.m. wetenschap en maatschappij' — Dat is het thema van de lezing, te houden door dr Sander Griffioen op de algemene startdag van studiekringen van het Internationaal-Christelijk Studieceterium uit Amsterdam.

De dag wordt gehouden in het Wijkgebouw 'Jaffacentrum', achter Majellapark aan de Vleutenseweg, Utrecht op zaterdag 15 september a.s. om 10 uur.

In de middag is er een speciaal programma voor welzijnswerkers. Na een groepsbespreking van de genoemde lezing, zal een programma wor-

den opgesteld voor de bestaande (en hopelijk nieuw te vormen) studiekringen. Deze z.g. 'welzijns-werkkringen' worden i.s.m. het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte te Maarssen georganiseerd, met als doel een bezinning op de praktische doorwerking van een christelijke levens- en wereldvisie op het welzijns-werk.

Ieder is van harte welkom. Toegang vrij.

Centrum Ref. Wijsbegeerte — In samenwerking met het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte zullen er vanaf september '79 in een aantal steden welzijnsworkkringen draaien. Doelstelling: Elkaar helpen bij het doordenken, verwoorden en toepasbaar maken van het geloof in Jezus Christus in relatie tot het beroep en de organisatie binnen het welzijns-werk.

Onderwerpen: Door middel van literatuur en bijbelstudie zal de aandacht gericht worden op de volgende problemavelden: verslaving, sexualiteit,

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Drs H. de Jong;
Mr. dr J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Drs E. R. Postma;
Drs W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36-22,
3704 LP Zeist,
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

35 ct per mm.
familieberichten
30 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Ledenadministratie:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v. van
Geref. Persveren. Heem-
stede.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november

Utrecht — Afscheid ds W. G. Visser en intrede ds W. G. Rietkerk. Na bijna 25 jaar de gemeente in Utrecht te hebben gediend, hield ds Visser zondag 2 september 's morgens zijn

relatiestoornissen, deviant gedrag (o.a. kriminaliteit), zingeving (eenzaamheid), vrijetijdsbesteding, omgang met collega's, structurele tekortkomingen, minderheidsgroepen, relatie werkgever-werknemer, methodiek.

Doelgroep: deze kring is bedoeld voor christenen, werkzaam in de welzijnssector, d.w.z. in het vlak van maatschappelijk-, inrichtings-, opbouw-, personeels- en sociaalkultureel werk.

Plaatsen van samenkomst: Rotterdam, Ede en Zwolle.

Leiding: Leo Groenveld, Westerhaar 60, 8071 EG Nunspeet, tel. 03412-1296; Jan Pak, Hoofdweg 157, 3474 JC Zegveld, tel. 03489-697.

Mentor: Ds J. Germans, Amersfoort.

Dankbaar en blij vertellen wij U dat God ons gaf

Ellen Elisabeth

We noemen haar
Ellen

19 augustus 1979

*Leo Visser
Truus Visser-van-den Brink
Martin*

Reinoud III-straat 17
Vianen

*Uitdeling van dekens
na de ramp.*

GEEF HEN HET ALLERNODIGSTE

Enkele maanden geleden werd de staat Andhra Pradesh (India), getroffen door een cycloon. Velen kwamen om het leven. Tienduizenden werden dakloos. In dit gebied steunt onze Stichting diverse projecten. Hulp aan leprozen, een onderwijsprogramma, het bouwen van woningen.

U kunt als volgt helpen: Een nieuwe woning kost f 875,—. Steun aan een dorps-school f 750,— per jaar. Voor f 25,— per maand kunt u een lepra-patiënt financieel adopteren. Of stuur zomaar een gift. U kunt ons werk ook steunen door het kopen van mapjes kaarten. Prijs f 2,— per mapje van 6 stuks. Minimumafname 5 mapjes. Verzendkosten f 1,70.

Voor alle inlichtingen: I. 't Lam, Mollenburgseweg 48b, Gorinchem, tel. 01830-32550 b.g.g. 23604.

**Stichting
Reformatorische
Hulpactie
Woord en Daad**

**Giro 3020900 Velp
Met vermelding: Hulp India.**

De Here heeft thuisgehaald onze lieve moeder, groot- en overgrootmoeder

IJTJE KAMMINGA-TOLSMA

op de gezegende leeftijd van bijna 87 jaar; sinds 10 november 1972 weduwe van Gosse Kamminga.

Psalm 17:8

Maar -blij vooruitzicht dat mij streelt-
ik zal, ontwaakt, uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
verzadigd met uw godd'lijk beeld.

Buitenpost, 5 september 1979
'Haersmahiem'

Buitenpost: IJ HOLWERDA-KAMMINGA
A. WESTRA-KAMMINGA
H. A. WESTRA
Amsterdam: T. G. HEIKENS-KAMMINGA
E. HEIKENS
Anjum: R. DIJKSTRA-KAMMINGA
G. DIJKSTRA
Buitenpost: K. KAMMINGA
T. KAMMINGA-HOSPES
klein en achterkleinkinderen

De begrafenis heeft plaats gehad maandag 10 september jl. op de begraafplaats aan de Kuipersweg te Buitenpost.

WAPENVELD (gem. Heerde)

Ds Van Maasschool (C.N.S.),
Flessenbergerweg 23.

Het bestuur van bovengenoemde
school vraagt:

een onderwijzer
(klas 5)

- Wij vragen iemand die belij-
dend lid is van de Ned. Ger.
kerk.
- Datum van indiensttreding
per 1 januari 1980 (of na
overleg eerder).
- Inlichtingen bij het hoofd
van de school, dhr. A. C.
van der Bijl, tel. 05206-8649
(school), 8278 (huis).
- Brieven aan de voorzitter
van het bestuur, dhr. G. J.
Regterschot, Nachtegaalweg
53, Wapenveld.

**PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!**

GOEDKOPE HERDRUK

VAN HET VOORTREFFELIJKE STANDAARDWERK

ENCYCLOPEDIE VAN HET OUDE EN NIEUWE TESTAMENT

(Eerder verschenen onder de titel „Bijbelse Encyclopedie“)

Deze tweedelige encyclopedie geeft een duidelijke en gedetailleerde beschrijving van de in de Bijbel voorkomende personen, landen, plaatsen, voorwerpen, dieren en planten, met verwijzing naar de daarvoor belangrijke bijbelplaatsen. Het bevat daarnaast een bijzonder waardevol overzicht van bijbelse begrippen.

Redactie: Dr. S. P. Dee en Prof. Dr. J. Schoneveld, met medewerking van 33 bekende bijbelgeleerden w.o. Dr. C. van Leeuwen, Dr. H. M. Matter en Prof. Dr. A. S. v. d. Woude.

Maak gebruik van deze extra voordelige aanbieding voordat de oplaag uitverkocht is!

Stuur vandaag nog uw bestelling in op nevenstaande bon (te verzenden in open envelop, zonder postzegel) aan

BOEKHANDEL T. WEVER B.V.
Antwoordnummer 5 - 8800 VB Franeker

U kunt ook telefonisch bestellen: ons telefoonnummer is 05170 - 3147.

2 gebonden delen (formaat 15 x 20 cm) 800 bladz.
met talrijke illustraties.

**nu
slechts f39,50 compleet**

Deze encyclopedie biedt een overweldigende hoeveelheid betrouwbare informatie over de Bijbel. Een werk waarin de bijbellezers duizenden vragen beantwoord vindt.

BESTELBON

Wil mij zenden ex. Encyclopedie van het Oude en Nieuwe Testament, 2 delen, samen voor f 39,50.

Naam:

Straat:

Postcode en Plaats:

Giro- of bankrekening: Opb.